

Výjimečné Kurtágovy klavírní miniatury

Vydavatelství Budapešťského hudebního centra, BMC Records, vydalo nedávno další z mimořádných kurtágovských nahrávek, tentokrát z archívu Maďarského rozhlasu. Album má všerhající titul **György and Marta Kurtág play Kurtág**. Manželská dvojice pianistů hraje klavírní kusy z cyklů **Játékok** a **Suite For Four Hands**, jež zkomponovala mužská polovina, jeden z nejvýznamnějších skladatelů současnosti. Album v podstatě vyšlo k jeho úctyhodným 90.narozeninám, jež nedávno tento maďarský velikán, narozený ale v rumunském Banátu, oslavil (19.února). Mimochodem s Martou, již poznal při studiích na Lisztově akademii v Budapešti (kde potkal také Ligetiho, který se stal jeho blízkým přítelem), jsou manželé již 68 let!

Po Maďarském povstání v roce 1956 odešel György Kurtág studovat do Paříže, kde se stali jeho pedagogy Deutsch, Messiaen a Milhaud. Zde objevil také dílo Weberna a absurdní hry Becketta, jež ovlivnily jeho nazírání nejen na hudbu či umění vůbec. Do vlasti se vrátil v roce 1959.

Na album zařazená Suite For Four Hands pochází ještě z dob jeho studií (1950-51). György ji s Martou hrál bezpočtukrát, tato nahrávka je z roku 1955 a přerušuje zde rozsáhlý cyklus Játékok zhruba ve třech čtvrtinách. Způsobuje tak neočekávané vytržení z ponoru, do něhož nás předchozí poslech dostal; někomu to může vadit, mně osobně to připadá jako výborný nápad, neboť na mne to působí osvěživě. Tyto čtyři rané klavírní miniatury pro čtyři ruce jsou totiž výrazně melodické, bezelstně rozverně i expresivní, až naivně lyrické i hravé, s juvenilní ozvěnou Bacha (jehož se později oba klavíristé stali výtečnými interprety!) či lidové písně.

Klavírní cyklus Játékok (čili Hry), dokončen v roce 1973 (s tím, že některé části byly později přepracovány a dodatečně publikovány), je tvořen z 39 miniatur. Ano, pouze 13 kusů má přes minutu, z čehož stopáže přes 3 minuty dosahuje jediný, přes 2 minuty pouze tři. Tolik statistika, jež ale není v případě takové hudby důležitá. Ačkoli skladatel každou část cyklu věnoval nějakému člověku, jenž sehrál v jeho životě důležitou roli (nechybí třeba skladatelé Ligeti a Sárosi), jejich vyznění je jako z dětského světa. Nebo právě proto. Základní kompoziční formou byly dětské hry. Respektive způsob, jakým dítě přistupuje poprvé ke klavíru, protože nástroj se stává hračkou, s nímž si dítě naprosto spontánně hraje tím, že se na něm pokouší hrát. Jeho klaviaturu hladí, útočí na ni, pokládá na ni volně ruce, prsty udeří. Vzniká tón, shluk tónů, chuchvalec tónů, zvuková masa, k níž instinktivně hledá další, podobně znějící či dokonce rozvíjející, počáteční chaos se mění v harmonii a harmonie v chaos. Vylupují se tak skladbičky bez vědomého rytmu, s volnou stavbou, navýsost experimentální; dítě je totiž tvoří volným pohybem po klávesách, netrápí se nějakým klíčem či počítáním. Proto jsou všechny části cyklu zaznamenány nikoli klasickou notací, ale pomocí partitury grafické. Zároveň osvobozují interpreta a dávají mu prostor k vlastním improvizacím, vlastní interpretaci, vlastním hrám, to jest k jedinečnosti a autenticitě. Jestliže je u Kurtága jako tvůrce oceňována syrovost, stručnost a citová vypjatost, pak to platí dvojnásob pro cyklus Játékok. Je zároveň zajímavé, až dobrodružné, sledovat otisk skladatelovy vize v závislosti na té které době záznamu. Cyklus je na albu sestaven z nahrávek různého časového období (1978, 1988, 1993 a 2001), takže se tak stává zároveň cenným dokumentem. Györgyho interpretační podíl sice převažuje, ale i oněch šest Martiných příspěvků obohacuje cyklus odlišným přístupem, žensky křehčím, meditativnějším, méně experimentálnějším. Celý cyklus je pak mozaikou všech možných podob klavírní hudby, v níž lze rozpoznat otisky lidové hudby, bachovských či lisztovských preludií, atonality, minimalismu, z níž vyvěrají romantická perlení, něha, dětská nevyzpytatelnost, bezuzdná hravost a emocionální erupce, a to vše dramaticky, úderně, lyricky, průzračně, ponorně, niterně, meditativně a naléhavě. Pracuje se s dynamikou, barvou i výrazem každého klavírního tónu.

Čistá hudba. Bez ideologie. K prožitku. Hudba jako dobrodružství sebepoznávání...

György and Marta Kurtág play Kurtág, György Kurtág – klavír, **Marta Kurtág** – klavír, nahráno 1955, 1978, 1988, 1993 a 2001, vydáno 2016, TT 40:49, 1CD BMC Records
Tip Harmonie

by: Jan Hocek, Harmonie (Magazin), ca. 2016. May